

ISSN 1822-119X

Mokytojų ugdymas. 2010. Nr. 14 (1), 182-189

Teacher Education. 2010. Nr. 14 (1), 182-189

Audronė JUODAITYTĖ

Šiaulių universitetas • Šiauliai University

Į VAIKĄ ORIENTUOTŲ TYRIMŲ TRADICIJOS PLĖTOJIMAS EDUKOLOGIJOS DAKTARO DISERTACIJOSE IR SKLAIDOS GALIMYBIŲ PAIEŠKOS

DEVELOPMENT OF TRADITION OF CHILD-CENTRED RESEARCHES IN DOCTORAL THESES IN EDUCATION STUDIES AND SEARCHES FOR SPREAD POSSIBILITIES

Atliktas ir 2010 m. apgintas R. Plungės disertacinis tyrimas tema *Vaiko ir paauglio privatus interjeras kaip socializacijos ir ugdymosi aplinka* priklauso tarpšakiniam tyrimams ir atliekamas mišriųjų-šakotinių, o ne linijinių ryšių pagrindu, egzistuojančių tarp socialinių, humanitarinių, gamtos, biomedicinos, sveikatos, ekologijos ir kt. mokslų. Šis tyrimas taip pat yra grindžiamas tokiais sudėtingais ryšiais, kaip grįžtamieji, persidengiamieji, atvirieji, uždarieji ir kt. Todėl minėtas darbas gali būti kaip etalonas edukologijos tyrėjams, atliekantiems tarpšakinio tipo tyrimus, nes jis padeda orientuotis ne tik į kitų mokslų žinias, jų rekonstrukcinį pobūdį edukologijoje, bet ir išryškina disertacijos autoriaus, kaip edukologijos mokslui atstovaujančio mokslininko, pozicijas. Tyrėjas suvokia ir supranta šio mokslo vietą ir paskirtį kitų socialinių, humanitarinių, gamtos ar biomedicinos mokslų sistemoje. Todėl ši daktaro disertacija edukologijos mokslą daro konkurencingesnį įvairių šiuolaikinių, modernių mokslų sistemoje, tokių, kaip dizainas, ekologija, žmogaus geografija, šeimos ūkio ekonomika, marketingas. R. Plungė suvokia tarpdisciplininio tyrimo kaip „tiltinio“ paskirtį ir ieško gana neįprastų edukologijos mokslui ryšių su kitais mokslais, kurie iki šiol buvo gana toli.

Disertantas pasitelkdamas tradicinius ir postmodernuosius požiūrius į vaiko aplinką atskleidė naujas vaiko ugdymosi ir socializavimosi prasmes namų interjero aplinkoje kaip kasdienio gyvenimo erdvėje, kurioje vaikas atlieka įvairią veiklą, tenkina savo poreikius. Iki šiol pedagogikoje buvo įprasta manyti, jog šie du minėti svarbiausi veiksniai (poreikiai ir saugumas) yra patys svarbiausi vaiko komfortiškam gyvenimui ir

R. Plungė's dissertation research on *The Child's and Adolescent's Private Interior as an Environment of Socialisation and Self-Education*, carried out and defended in 2010, belongs to interdisciplinary researches and is based on mixed inter-branch, not linear relations, which exist between social, humanitarian, natural, biomedical, health, ecological and other sciences. This research is also grounded on such complex relations as reversible, overlapping, open, closed and other. Therefore, the above mentioned research can be a benchmark for researchers in education studies who carry out inter-branch type researches because it helps to orientate not only to knowledge of other sciences, their reconstructive type in education studies but also highlights the positions of the dissertation author as a scientist who represents the science of education studies. The researcher perceives and understands the place and purpose of this science in the system of other social, humanitarian, natural and biomedical sciences. Therefore, this dissertation makes the science of education studies more competitive in the system of various contemporary modern sciences, such as design, ecology, human geography, family household economics, marketing. R. Plungė perceives the purpose of interdisciplinary research as a "bridge type" research and looks for relations with other sciences, which are quite unusual for the science of education studies and which were quite distant from it.

Applying traditional and post-modern approaches to the child's environment, the researcher disclosed new meaning of the child's self-education and socialisation in home interior environment as in space of daily life, in which the child carries out various activities, meets his/her needs. So far it used to be thought in pedagogy that these two above-mentioned most important factors (needs and safety) are the most important for the child's comfortable life and self-development in home conditions. The child's room at home or organisation of

ugdymuisi namų sąlygomis. Vaiko kambarys namuose arba vaiko vietos sutvarkymas, kaip ir pati vaiko gyvenamoji namų aplinka, iki šiol pedagogikoje yra beveik netyrinėti dalykai. Apie ugdomąjį formalios aplinkos potencialą tradicinėje pedagogikoje taip pat buvo užsimenama. Pastaruoju metu (apie 1992–1993 m.), realizuojant mūsų šalyje du ikimokyklinio ir pradinio ugdymo demokratizavimo projektus, kuriuos inicijavo JAV ir Danijos mokslininkai, vartojama sąvoka *vaiką ugdanti netradicinė klasė, darželio grupės aplinka*. Ypatingas dėmesys skiriamas daiktams, o ne jų išdėstymui erdvėje. Šis vaidmuo buvo priskiriamas pačiam vaikui, sudarant jam galimybę kurti, perkurti erdvę taip, jog ji būtų patogi individualiai kiekvieno vaiko veiklai. Tačiau teorinių vaiką ugdančiosios aplinkos išvalgų net ir šių dviejų projektų pagrindu mūsų šalyje buvo parengta nepakankamai, išskyrus dvi knygas (K. Hansen ir kt. (1996). Ugdymas ir demokratijos kultūra ir E. Staerfeldt ir kt. (1999). Pedagogika ir demokratija). Šios knygos yra skirtos studentams, pedagogams ir tėvams, jose išryškinta esminė R. Plungės tyrimui artima idėja – pedagogas ir tėvai yra tik tarpininkai vaiko ugdyme, nes pagrindinis vaidmuo deleguojamas aplinkai ir vaiko sąveikai su ja. Todėl disertanto atliktas tyrimas aktualizuoja vaiko sąveikos su aplinka ugdomąjį, socialinį, kultūrinį potencialą ir pakylėja aplinkos pedagoginius tyrimus į naują teorinių, empirinių tyrimų lygį. Be to, šis tyrimas susistemina įvairių mokslų žinias aplinkos pedagogikos klausimu, išbando vaiko privataus interjero socialinio, edukacinio potencialo tyrimui tinkamą instrumentariją.

R. Plungė pademonstravo, kokios kompetencijos yra būtinos inovatyviam tyrėjui. Jis naudojo itin retai edukaciniuose tyrimuose aptinkamas antropologines kultūros tyrimo metodikas ir metodus, kai daiktai (artefaktai) leidžia identifikuoti vaiko gyvenimo būdą, veiklą, užimtumą, laisvalaikį, pomėgius. Per juos galima atpažinti ne tik vaiko kultūros, bet vaiko socializavimosi ir ugdymosi galimybes. Naudojamas itin retai edukaciniuose tyrimuose pasitaikantis vizualinės etnografijos metodas, kuris, mano nuomone, šalia metodologinio pobūdžio naujadarų, būdingų R. Plungės disertacijai, daro šį disertacinį tyrimą labai svarbų ir reikšmingą tokioje srityje, kaip edukacinė diagnostika.

R. Plungės tyrimas plėtoja ir ŠU jau pradedančią ryškėti į vaiką orientuotų edukacinių tyrimų kryptį, kuri itin plėtojama JAV ir visose Skandinavijos šalyse, ypač Danijoje, kai vaiko ugdymosi reiškinys suprantamas plačiaja, t. y. socializavimosi prasme. Jis yra tiriamas remiantis vaiko pozicija, nes siekiama suprasti,

the child's place, its tidying as well as the very **child's living home environment** so far have almost been non-investigated in pedagogy. Traditional pedagogy also mentions educational potential of formal environment. Recently (around 1992-1993), implementing two projects on democratisation of pre-school and pre-primary education in Lithuania, which were initiated by the researchers of the USA and Denmark, the concept *Non-traditional environment of the classroom, kindergarten group that educates a child* appeared. Particular attention was paid to objects, and not to their location in space. This role was attributed to the very child, giving him a possibility to create, recreate space so that it is comfortable for individual activities of every child. However, there were insufficient theoretical insights on environment that educates the child even on the basis of these two projects except for two books (K. Hansen et al., *Education and Culture of Democracy* (1996), E. Staerfeldt et al., *Pedagogy and Democracy* (1999)). These books are dedicated to students, pedagogues and parents, highlighting the idea that is close to R. Plungė's research: the pedagogue and parents are only mediators in the child's education because main role is delegated to the environment and the child's interaction with it. Therefore, the research carried out by the author of the dissertation actualises educational, social, cultural potential of the child's interaction with the environment and elevates pedagogical researches on the environment to a new level of theoretical, empirical researches. In addition, this research systematizes knowledge of all sciences on the issue of pedagogy of the environment, tries instrumentation suitable for researching social, educational potential of the child's private interior.

R. Plungė demonstrated what competencies are necessary for innovative researcher. He employed research methods of anthropological culture that are particularly rarely encountered in educational researches as well as methods when objects (artefacts) enable to identify the child's lifestyle, activities, occupation, leisure, hobbies. They enable us to recognize the possibilities of both the child's culture and the child's socialisation and self-education. The method of visual ethnography, which is particularly rarely used in educational researches, is employed. In my opinion, alongside with other methodological novelties characteristic to R. Plungė's dissertation this method makes this dissertation research very important and significant in such area as educational diagnostics.

R. Plungė's research develops child-centred trend of educational researches, which start coming into prominence at Šiauliai University and is particularly developed in the USA and all Scandinavian countries, especially Denmark, when the phenomenon of the child's self-education is understood in a broad sense; i.e., socialisation. It is investigated from the child's

kokias prasmes jis suteikia kasdienio gyvenimo ar formalizuoto ugdymosi aplinkoms. Ši kryptis yra kaip alternatyva iki šiol sociologijoje ir edukologijoje vyravusiai tradicijai, kai buvo dominamasi beveik išskirtinai vaikų pasiekimais, reikšmingais jiems tampant suaugusiais. Tuomet iš dabarties buvo išelminuojamas vaiko veiklos prasmingumas. Kartu buvo izoliuojamas vaikas kaip ugdymosi ir socializavimosi dalyvis bei partneris, veikiantis ne tik kitų (t. y. suaugusiųjų sudarytoje), bet ir pačių vaikų susikurtoje aplinkoje. Taigi, R. Plungės atliktas disertacinis tyrimas rodo jo kompetentingumą identifikuojant naujausias mokslinių tyrimų kryptis, kai analizuojamos temos „vaikas ir aplinka“, „ugdymasis ir socializavimasis“. Apie šią kompetenciją liudija ir itin sudėtingos, beveik edukologijoje iki šiol netyrinėtos problemos pasirinkimas. Vaiko interjero ugdomąjį potencialą neįmanoma ištirti tik kontemplanuojant žinias, nes privataus interjero tyrimui būtina taikyti lyginamojo komparatyvumo principą, žinių konstravimo, rekonstravimo metodikas ir naują tyrimo instrumentariją.

R. Plungė disertaciniame tyrime užsirekomendavo kaip tyrėjas, kuriantis edukologijos mokslui naujas žinias ir empirinio tyrimo praktikas. Tai matyti pirmojoje disertacinio tyrimo privalomojoje dalyje, t. y. įvade. Tiriamos problemos aktualumas yra grindžiamas naujais iššūkiais vaiko ugdymuisi ir socializavimuisi, aktualizuojant vieną jų, būtent aplinką, kurią autorius supranta tiek plačiąja (globaliąja), tiek ir siaurąja (lokaliją) prasmėmis. Todėl daug dėmesio skiria aplinkos problemos ištirtumui, pasitelkia įvairių mokslų teorijas ir teigia, jog aplinką tyrėjas supranta kaip „*pasaulio dalį, esančią už asmenybės ribų ir nesančią savasties dalimi*“ (p. 7). Nors ir nevysiškai sutinku su šiuo teiginiu, tačiau tai demonstruoja tyrėjo siekį paaiškinti jo vartojamų sąvokų turinį ir prasmes. Nemanau, jog aplinka vaikui nėra jo savasties dalis, nes vaikas, skirtingai nei suaugusieji, aplinką priima ne kaip priemonę, o kaip jo savasties dalį, per kurią jis nori pažinti ir atrasti save, nes aplinka jam atlieka kur kas daugiau funkcijų nei suaugusiajam.

Autorius pasirinko gana sudėtingą teorinio pagrindimo būdą – nuo globalios aplinkos supratimo link lokalesios, t. y. vaiko privataus interjero, kuri pradedama aiškinti itin plačiame kontekste žmogus ir aplinka. Todėl autoriui sunku atsiriboti nuo bendrųjų, kituose moksluose egzistuojančių *žmogaus ir aplinkos* ir specializuotų vaikas ir aplinka sampratos kontekstų. Tačiau kai kur jis geba susitelkti į kontekstą *vaikas*

positions because it is sought to understand what meanings it gives to environments of everyday life or formalized self-education. This trend is like an alternative to the tradition that dominated in sociology and education studies until now, when interest was taken almost exclusively in children's attainments that were significant when they were becoming adults. Then meaningfulness of the child's activity in the present was eliminated then. At the same time the child was isolated as a participant and partner of self-education and socialisation, who acts not only in other peoples' (i.e. formed by adults), but also the very children's created environment. Thus, R. Plungė's dissertation research witnesses about his competence identifying the newest trends of scientific researches in the problem "the child and the environment", "self-education and socialisation". This competence is also witnessed by the choice of a particularly complicated problem that so far has not been investigated in education studies, namely, educational potential of the child's interior which cannot be investigated only by contemplating knowledge because the research into the child's private interior requires application of the principle of comparativeness, of knowledge structuring, reconstruction methods and new research instrumentation.

In his dissertation research R. Plungė demonstrated himself as a researcher who creates knowledge and empirical research practices that are new to the science of education studies. This can be felt already in the first sections that are obligatory to the dissertation research; i.e., introduction. Relevance of the investigated problem is grounded on new challenges for the child's self-education and socialisation, when one of them is actualised, namely, the environment, which is understood by the author both in a broad (global) and narrow (local) sense. That is why much attention is paid to the investigation level of the problem of environment; applying theories of various sciences, the author states that the researcher understands environment as "*part of the world that is beyond the limits of the personality and is not part of the self*" (p. 7). Though I do not quite agree with this statement, this demonstrated the researcher's endeavour to explain the content and meanings of the concepts he uses. I do not think that environment for the child is not part of his/her self because the child differently from adults accepts environment not as the means but as a part of his/her self, through which he/she wants to cognate and discover himself/herself because environment carries out many more functions for him/her than for the adult.

The author chose quite a complicated way of theoretical grounding: from understanding of global environment towards local; i.e., the child's private interior, which he starts to explain in a particularly broad context "*the man and the environment*".

ir aplinka, apeliuodamas į postmoderniosios pedagogikos kontekstus. Pedagogikos moksle šis klausimas tam tikrais laikotarpiais buvo sprendžiamas įvairiai. Todėl autorius nurodo ir tradicinius požiūrius bei pasirenka visuminį, kompleksinį požiūrį į vaiko sąveiką su aplinka. Jo nuomone, tinkamiausiai šį požiūrį pagrindžia U. Bronfenbrenner teorija ir ekosistemos modelis, kai aplinka suvokiama atskleidžiant tiek tolimes, tiek artimos aplinkos tarpusavio ryšį, tiek ir vaiko sąsajas su įvairiomis aplinkomis. Taigi disertacijoje įprasminamas santykis *vaikas ir aplinka* pagal vaikui artimos namų, (eko-)aplinkos sampratą. Todėl pagirtinas autoriaus apsisprendimas būtent šiuo modeliu pagrįsti vaiko privatų interjerą kaip aplinką socializavimuisi, gyvenimui, veiklai ir ugdymuisi. Ši prieiga ypač svarbi Lietuvos pedagogikai, kurioje tokia problema, kaip *vaikas ir visuomenė*, globalizacijos ir postmodernizmo iššūkiuose išryškėjantys nauji vaiko ugdymosi klausimai iki šiol beveik nenagrinėjami, nes pedagogika nepajėgi jų viena spręsti. Tuo tarpu socialiniai mokslai (sociologija, psichologija ir kt.) taip pat išsamiai netiria šio klausimo.

Disertacijos autoriui kaip vienas vaiko ir aplinkos sąveikos edukacinių koncentrų yra daiktinė aplinka namuose (sukurtoji arba perkurtoji). Tačiau šis terminas mane šiek tiek glumina. Ar jis nerodo, jog tyrėjui yra svarbi suaugusiųjų kuriama vaikui aplinka pagal šiuolaikinio interjero reikalavimus? Tuomet kyla klausimas: ar autorius yra nuoseklus tyrimo objekto atžvilgiu – vaiko privatus interjeras ir į vaiką orientuotiems tyrimams būdingai metodologijai? Jos pagrindą sudaro idėja, kad „vaikas yra autonomiškas individas, turintis autorystės teises aplinkos kūrime“ (Caughlin, P. A., Hansen, K., 1997. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas, p. 25. Vilnius: Lietus.) Man suprantama, kodėl autoriui sunku išlaikyti šią tyrimo kryptį (t. y. į vaiką orientuotą), nes jam reikšmingas privačios arba vaikui paskirtosios, jam priklausančiosios namų aplinkos dalies (zonos) interjeras, nes sąvoka interjeras lig šiol buvo beveik nederinama su sąvoka vaikas. Šios sąvokos nebuvo architektūros ar dizaino moksluose. Nors kai kuriuose socialiniuose moksluose, ypač verslo rinkodaroje, atsiranda į vaiko poreikius orientuotos interjero paslaugos ir kai kuriose užsienio šalyse tai yra labai išplėtotą verslo ir pedagogų vadybos sritis.

Autorius pademonstravo aukšto lygio kompetencijas empirinio tyrimo srityje, išryškindamas metodologines vaiko privataus interjero tyrimo prieigas, kur bene vienas ryškiausių teiginių, demonstruojančių jo kaip į

Therefore, the author finds it difficult to dissociate from general contexts “of the man and the environment” that exist in other sciences and specialized contexts of the conception “*the child and the environment*”. However, in some places he is able to concentrate on the context “*the child-the environment*”, appealing to the contexts of post-modern pedagogy. In the science of pedagogy, however, in different periods this issue was solved in different ways; therefore, the author also distinguishes traditional approaches and chooses holistic, complex approach towards the child’s interaction with the environment. In his opinion, U. Bronfenbrenner’s theory and the model of ecosystem ground this approach most suitably, when environment is perceived in the interaction of both environments: the one that is far for the child and the one that is close, disclosing both their interrelation and the child’s relation with various environments. Thus, the dissertation makes sense of the relation “the child-the environment” according to the conception of the environment that is close to the child; i.e., his/her home (eco)environment. Therefore, the author’s resolve to ground the child’s private interior as the environment for socialisation, life, activities and self-education namely on this model is complimented. This approach is particularly important for pedagogy of Lithuania, in which such problem as “*the child and the society*”, the child’s new self-education issues emerging in the challenges of globalisation and postmodernism so far have almost been not tackled because pedagogy alone is unable to solve them. Meanwhile social sciences (sociology, psychology etc.) also do not investigate this issue sufficiently exhaustively.

The author of the dissertation maintains that one of the educational centres of interaction between the child and the environment is material environment at home (created or recreated). However, this term bewilders me a little. Doesn’t it mean that the environment that is created by an adult for a child according to the requirements of modern interior is important for the author? Then there arises a question: Is the author consistent with regard to the research subject: “the child’s private interior” and methodology characteristic to child-centred researches? It is based on the idea “the child is an autonomous individual and a copyright holder in the creation of the environment” (P.A. Caughlin, K. Hansen, *Creating Child-Centred Classrooms*, Vilnius: Lietus, 1997, p.25). I do understand why the author finds it difficult to maintain this trend of researches (i.e. child-centred); it is so because the interior of private part (zone) of home environment or the one allocated to the child is significant for him, as the concept “interior” so far almost has not been combined with the concept “the child”. This concept did not exist in the science of architecture and design although in some social sciences, business marketing in particular, interior services orientated to the child’s

vaiką orientuoto tyrimo atstovo pozicijas, yra šis – „vaiko privatus interjeras yra ne tik objektas, bet tuo pat metu kaip subjektas“ (p. 10). Vadinasi, interjeras negali būti tiriamas be sąsajų su vaiko kaip socialinio, kultūrinio subjekto poreikių, veiklos, gyvenimo būdo analize.

Autorius taip pat argumentuotai paaiškino tyrimo instrumentarijų, išsamiai išanalizavo kiekvieno taikyto instrumento tinkamumą, pvz., „standartizuota apklausa raštu taikyta siekiant sudaryti išsamų vaizdą apie privačius vaikų interjerus Lietuvoje“ (p. 10). Kai kurių abejonių kelia uždaro tipo klausimų naudojimas vaikams, nes tyrimo metodikos pagrindime nerandu atsakymo į klausimą: kokio amžiaus vaikai buvo tiriami? Nuo atsakymo į šį klausimą priklauso klausimyno pobūdis, anketos apimtis. Stebėtina tiriamųjų imtis – 414 namų ūkių ir tiek pat tiriamųjų, kurie atstovauja įvairioms gyvenamosioms vietovėms ir socialinėms struktūroms. Kokybiniame tyrime taikytas etnografinės vizualizacijos metodas. Tirti 22 atvejai. Šį metodą autorius adaptavo, sukūrė kritiškai analizuodamas ir taikydamas sukauptą patirtį sociologijoje, ekonomikoje, antropologijoje. R. Plungė taikė tokius naujus ir beveik Lietuvoje neišbandytus kokybinio tyrimo rezultatų rinkimo ir dokumentavimo būdus kaip vizitacijos žurnalą.

Tyrimo išvados yra išsamios, pagrįstos tiek teoriškai, tiek ir empiriškai. Literatūros sąrašas išpūdingas – 372 šaltiniai lietuvių ir anglų kalbomis. Ypač svarbi tokia disertacijos dalis kaip diskusija, kurioje nurodyta tolesnė tyrimo perspektyva. Vienas svarbiausių jos elementų yra šviečiamojo pobūdžio straipsniai, taip pat nuorodos pramonei, verslui dėl marketingo strategijų. Ypač reikšmingas autoriaus siekis ateityje taikyti natūralųjį ugdomąjį eksperimentą. Taigi, R. Plungės apginta edukologijos daktaro disertacija plėtoja į vaiką orientuotų tyrimų tradiciją Šiaulių universitete.

Nauja vaikystės tyrimų sklaidos tradicija

Remiantis į vaiką orientuota tyrimų metodologija tyrimus atlieka ir kitos edukologijos krypties doktorantės Rūta Šiaučiulienė ir Kristina Rūdytė. Jos tiria vaikų laisvalaikio ir savaiminio mokymosi problemas namų aplinkoje. Šios problemos yra svarbios tuo, jog vaikų ugdymasis ir jų gyvenimas kasdienybėje yra tos sritys, kurios iki šiol itin veikiamos suaugusiųjų kultūroje įsisenėjusių nuostatų, stereotipų. Todėl joms dažnai skiria per mažai dėmesio ne tik vaikų ugdytojai (tėvai, pedagogai), bet ir mokslininkai. Užsienio šalyse (JAV, Anglija, Vokietija, Japonija ir kt.) yra

needs appear and in certain foreign countries this is a well developed area of business and pedagogues' management.

The author demonstrated high level competencies in the area of empirical research, highlighting methodological approaches of investigation of the child's private interior, where probably one of the most distinct statements, which demonstrates the positions of the representative of the child-centred research, is *“the child's private interior is not only a subject but at the same time an object”* (p. 10). This means that interior cannot be investigated without links with the analysis of needs, activities and lifestyle of the child as a social cultural object.

The author also justified research instrumentation, comprehensively analysed suitability of every applied instrument; e.g., *“standardized written questionnaire was applied in order to get a comprehensive view about children's private interiors in Lithuania”* (p. 10). There are some doubts as to closed type questions for children because substantiation of research methods does not answer the question: What was the age of investigated children? The answer determines the type and the scope of the questionnaire. The responders' sample is also surprising: 414 households and the same number of responders who represent various residential places, social structures and statuses. In the qualitative research the method of ethnographical visualisation was applied. 22 cases were investigated. The author adapted this method, created it critically analysing and applying accumulated experience in sociology, economics, anthropology. R. Plungė applied such new ways of qualitative research collection and documentation, which have not been tried in Lithuania, as a visitation diary.

Conclusions of the research are exhaustive, grounded both theoretically and empirically. Reference list is impressive: 372 sources in the Lithuanian, English languages. Particularly significant is the section of the dissertation discussion, which outlines further perspective of the research. One of its most important components is a series of educational type articles as well as references for industry, business regarding marketing strategies. Particularly significant is the author's endeavour to apply natural educational experiment in future. Thus, R. Plungė's defended dissertation in education studies develops the tradition of child-centred researches at Šiauliai University.

New tradition of spread of researches on childhood

Researches applying child-centred methodology are also carried out by other doctoral students in education studies Rūta Šiaučiulienė and Kristina Rūdytė. They investigate the problems of children's leisure and spontaneous learning in home environment. These problems are important because children's self-education and their everyday life are the areas which

atvirksčiai. Vaikų gyvenimo kasdienybės klausimams skiriamas ypatingas dėmesys. Formuojasi atskira vaikystės tyrimų kryptis, apimanti pačias įvairiausias vaikų gyvenimo ir ugdymo problemas. Itin išplėtoti vaikų laisvalaikio bei jų savaiminio mokymosi laisvu nuo mokyklinių užsiėmimų metu tyrimai, nes būtent tuomet vaikai užsiima mėgstama veikla ir turi galimybę tenkinti savo poreikių įvairovę. Vaikams prasmingos veiklos tyrimų duomenys dažniausiai būna kokybinio pobūdžio ir todėl jų pagrindu parengtos mokslininkų tyrėjų publikacijos yra patrauklios, intriguojančios plačiąją visuomenę, ypač tėvus. Jomis labai domisi vaikų ugdytojai (tėvai, pedagogai), socialinės pagalbos, globos specialistai, taip pat ir politikai, kurie priima sprendimus įvairiais vaikų gyvenimo klausimais.

Viena aktualių problemų yra vaikų laisvalaikis (savaitgaliais ar per atostogas); mokymasis laisvoje aplinkoje; kompiuterinė veikla namuose; žaidimai gamtoje, kieme, bendraamžių grupėse, kompanijose; vaikų draugystė ar konfliktai ir kt. Tai nauji šiuolaikinio vaikų gyvenimo, kultūros bei ugdymosi reiškiniai, kurie leidžia tyrėjams atsakyti į klausimą: ką veikia vaikai, kai šalia jų nėra suaugusiųjų? Kokias prasmes jie suteikia šioms veikloms? Neatsakius į šiuos klausimus tarp suaugusiųjų ir vaikų dažnai kyla kultūriniai konfliktai dėl skirtingų vertybių, kriterijų, poreikių ar įsitikinimų. Vaikai, kitaip nei suaugusieji, įprasmina savo veiklą kasdienybėje, kuri jiems dažnai reiškia hobi, malonią veiklą, socialinių-komunikacinių, kognityvinių poreikių tenkinimą. Vienas tokių klausimų, kurio prasmes skirtingai suvokia vaikai ir suaugusieji, yra vaikų laisvas laikas per atostogas, kai vaikai neužimti mokykloje. Tėvams ir pedagogams vaikų laisvalaikis reiškia papildomus rūpesčius, todėl jie nuolat ieško atsakymo į klausimą: kuo vaikus užimti? Vaikams laisvalaikis – tai ne tik užimtumas, bet ir malonus laikas, skirtas jų poreikių, kurių realizavimui jie neturi galimybių mokyklinių užsiėmimų metu, tenkinimui. Todėl vaikai patys dažnai ieško įdomios ir jiems prasmingos veiklos. Tėvai jiems taip pat siūlo veiklą, kuri jiems, kaip suaugusiesiems, atrodo esanti prasminga. Tai darbai namų ūkyje, lavinimasis skaitant knygas, atliekant mokytojų paskirtas mokyklines užduotis ar kt.

Artėjant vaikų vasaros atostogoms Šiaulių universiteto edukologijos krypties doktorantės (R. Šiaučiulienė ir K. Rūdytė) bandė atsakyti į visiems suaugusiesiems ir vaikams rūpimus klausimus: ką vaikai veikia per vasaros atostogas? Ar ši veikla jiems

are particularly influenced by approaches, stereotypes that are ingrained in adults' culture. That is why they often do not receive necessary attention either from children's educators (parents, pedagogues) or from researchers. The situation in foreign countries (the USA, England, Germany, Japan, etc.) is converse. Children's everyday life issues receive particular attention. A separate trend of researches into childhood, which encompasses most various problems of children's life and education, is being formed. Particularly developed are researches into the child's leisure and spontaneous learning after school because namely then children are occupied with the activities they like and have a possibility to meet their diverse needs. Research data on the activities that are meaningful for children most often are of qualitative type; therefore, scientists'-researchers' publications based on them are attractive, intriguing the society at large, parents in particular. They are interesting for children's educators (parents, pedagogues), specialists of social support, care and politicians who make decisions on various child life issues.

Relevant problems are: children's leisure (at the weekends and during holidays); learning in the free environment; computer-based activities at home; games in nature, in the yard, in peers' groups, companies; children's friendship or conflicts, etc. These are new phenomena of children's modern life, culture and self-education which enable researchers to answer the questions: What do children do when adults are not with them? What meanings do they give to these activities? If no answers are given to these questions often cultural conflicts between adults and children due to different values, criteria, needs or beliefs arise. Children make sense of their everyday activities, which often mean hobby, pleasant activities, meeting social-communicative, cognitive needs to them, differently from adults. One of such questions, the meanings of which are understood by parents and children differently, is children's free time during holidays, when children are not occupied at school. Children's leisure means additional worries for parents and pedagogues; therefore, they are always looking for the answer to the question: How to engage children? For children leisure means not only being occupied but also having a good time for meeting their needs, which cannot be met during class sessions due to absence of opportunities. Therefore, children themselves often look for activities that are interesting and meaningful for them. Parents also offer activities for them, which they as adults see as meaningful. These include household work, self-development by reading books, doing homework given by teachers, etc.

As children's holidays were approaching, doctoral students in education studies of Šiauliai University (R. Šiaučiulienė, K. Rūdytė) tried to answer the question of concern to both children and adults: What are children

prasminga? Tuo tikslu Vaikų gynimo dienos proga buvo organizuotas Vaikų forumas tema „Kaip aš mokausi ir ilsiuosi?“ Mokslininkai, pedagogai, dalyvaujant vaikams, bandė nagrinėti jiems rūpimą problemą vaikų akimis. Vaikų forumui buvo ruošiamasi beveik visus metus. Ši parengiamąjį darbą atliko edukologijos krypties doktorantės R. Šiaučiulienė ir K. Rūdytė, jos organizavo vaikų (10–12 m.) rašinių konkursą tema „Kaip aš mokausi ir ilsiuosi per vasaros atostogas?“ Konkurse dalyvavo 197 vaikai iš Šiaulių, Klaipėdos ir Panevėžio miestų. Dauguma vaikų į forumą atvyko su savo mokytojais ar tėvais. Jame taip pat dalyvavo Švietimo ir mokslo ministerijos Ikimokyklinio ir pradinio ugdymo skyriaus vedėja G. Šeibokienė, LR Seimo nario V. Simulik padėjėja, Lietuvos aukštųjų mokyklų (VDU, VPU), taip pat ir ŠU Edukologijos fakulteto mokslininkai, Nacionalinės Vaikystės tyrėjų asociacijos nariai bei gausus būrys doktorantų, magistrantų, bakalaurų. Vaikai, rašinių konkurso nugalėtojai, buvo apdovanoti, o jų rašinius raiškiai perskaitė Šiaulių universiteto Menų fakulteto estrados meno specialybės studentai. Forumas tapo tikra švente ne tik mokslininkams, bet ir vaikams, jų ugdytojams, tėvams. Pakili, šventiška, o kartu ir dalykiška atmosfera tvyrojo per visą forumą. Jame susitiko įvairaus amžiaus vaikai (nuo ikimokyklinio iki vyresniojo mokyklinio). Vieni jų diskutavo, kiti rašė savo svajones ir rengė projektus ateinančioms vasaros atostogoms, o Šiaulių m. lopšelio-darželio „Voveraitė“ ikimokyklinukai bei Juventos pagrindinės mokyklos ugdytiniai ir mokytojai konkurso dalyviams ir forumo nariams surengė išsimintiną koncertą.

Nacionalinės Vaikystės tyrimų asociacijos narės, forumo dalyvės, mokslininkės D. Snieškienė (VDU) ir R. Pocevičienė (ŠU) pedagogams, tėvams parengė įdomius pranešimus, kuriuose nagrinėjami vaikų laisvės, atsakomybės, jų gyvenimo šeimoje fenomenai, išryškinamos šiems fenomenams vaikų suteikiamos prasmės. Doktorantės K. Rūdytė ir R. Šiaučiulienė apibendrino vaikų rašinio „Kaip aš mokausi ir ilsiuosi per vasaros atostogas?“ duomenis ir šia tema parengė pranešimus. Jos išryškino ne tik tyrimo rezultatų edukacinę reikšmę, bet ir atskleidė į vaikų problemas orientuoto tyrimo proceso ypatybes, atsakė į klausimą: kodėl tyrėjams, nagrinėjantiems vaikų kasdienybės reiškinius, yra labai svarbi pačių vaikų nuomonė ir jų teikiama informacija? Tai gi doktorantės pademonstravo „gyvąją“ vaikystės

doing during holidays and is this activity meaningful for them? To this end on the occasion of children's protection day children's forum was organised. Its topic was "How I Learn and Rest?". The researchers, pedagogues of the forum, which was also attended by children, tried to analyse the problem of concern in the children's eyes. Preparation for the children's forum continued almost two years. This preparatory work was done by doctoral students in education studies R. Šiaučiulienė, K. Rūdytė, who organised children's (10-12 years old) essay competition on the topic: "How do I learn and rest during summer holidays?". The competition was attended by 197 children from Šiauliai, Klaipėda and Panevėžys. The best part of children came to the forum with their teachers and parents. It was also attended by the head of the Department of Pre-School and Pre-Primary Education of the Ministry of Education and Science G. Šeibokienė, assistant secretary of the member of the Seimas of the Republic of Lithuania V. Simulik, researchers of higher educational institutions of Lithuania (VMU, VPU) and of the Faculty of Education Studies of Šiauliai University, members of the National Childhood Researchers Association and an abundant team of doctoral, master and bachelor students. Children, the winners of the essay competition, were acknowledged and their compositions were eloquently read by variety art students of the Faculty of Arts of Šiauliai University. The forum was a real festival not only for researchers but also for children, their educators and parents. The atmosphere of the forum was uplifted, holiday but also matter-of-fact. Children of various ages met there (ranging from pre-school to senior school age) playing different roles: some of them were involved in discussions, others were writing their dreams and preparing projects for upcoming summer holidays whilst pre-schoolers of nursery-kindergarten "A Small Squirrel", teachers and learners of Juventa basic school gave memorable artistic greeting for forum members.

Members of the National Childhood Researches Association, members-researchers of the forum D. Snieškienė (VDU), R. Pocevičienė (ŠU) prepared interesting papers for pedagogues, parents, analysing the phenomena of children's freedom, responsibility, their life in the family, highlighting the meanings given to these phenomena. Doctoral students K. Rūdytė and R. Šiaučiulienė generalized the data of children's essay "How I Learn and Rest during Summer Holidays?" and prepared papers on this topic. They highlighted not only educational significance of research results but also disclosed the peculiarities of the process of child problems-centred research, answered the question: "Why do the researchers who analyse the phenomena of children's everyday life find the very children's opinion and information provided by them very important? This way doctoral students demonstrated

problemų tyrimų laboratorija, kurios pagrindiniai principai yra šie: tyrėją reikia priartinti prie paties vaikų pasaulio, o siekiant „įeiti“ į šį pasaulį būtina jį suprasti ir vertinti ne suaugusiųjų, o vaikų akimis, priimančiant jį tokį, koks jis yra, o ne kokį jį norime matyti.

Vaikų forumo metu buvona naujai įprasminta edukologijos mokslo idėjų sklaida ir parodyta, kaip naujos žinios gali keisti suaugusiųjų kultūroje įsisenėjusius stereotipus bei įsitikinimus vaikų laisvalaikio ir jų savaiminio mokymosi klausimais. Vaikų ugdytojams ir tėvams suteiktos žinios padės suprasti, jog vaikų nuomonė įvairiais jų gyvenimo ir veiklos klausimais yra labai svarbi, nes šiuolaikinis vaikų gyvenimas, jų kasdienybė įgyja naujas mums iki šiol nepažintas prasmes.

Ši nauja vaikystės tyrimų sklaidos tradicija prisidėjo prie į vaiką orientuotų tyrimų populiarinimo Lietuvoje ir sužadino būsimųjų, esamų tyrėjų, tėvų, pedagogų, pačių vaikų žingeidumą ir tapo tikra mokslinė intriga tiek pradedantiesiems jauniems tyrėjams, tiek ir vyresnės kartos mokslininkams.

the “alive” research laboratory of childhood problems, the main principles of which are: the researcher has to be approached to the very world of children, and in order to “enter” this world it is necessary to understand it and evaluate it not from the adults’ standpoint but from children’s, accepting it the way it is and not the way we want to see it.

During children’s forum spread of ideas of the science of education studies was given a sense anew and it was demonstrated how knowledge can change stereotypes and beliefs on the issues of children’s leisure and their spontaneous learning, which are ingrained in adults’ culture. Knowledge provided to children’s educators and parents will help to understand that children’s opinion on certain issues of life and activity is very important because modern children’s life, children’s commonness acquire new meanings that are still unknown to us.

This new tradition of spread of research into childhood contributed to popularisation of child-centred researches in Lithuania and aroused inquisitiveness of prospective and existing researchers, parents, pedagogues and the very children and turned into a real scientific intrigue both for beginning young researchers and researchers representing senior generation.

AUDRONĖ JUODAITYTĖ

Socialinių mokslų (edukologijos) habil. daktarė,
Šiaulių universiteto Edukologijos katedros profesorė,
Edukacinių tyrimų mokslinio centro direktorė.
Moksliniai interesai: studijų kokybės tyrimai,
vaikystės fenomenas, vaikystės pedagogų rengimas.

Habilitated Doctor of Social Sciences (Education Studies),
Professor of the Department of Education Studies,
Šiauliai University,
Director of the Scientific Center
of Educational Researches.
Research interests: researches on the quality of studies,
the phenomenon of childhood, childhood teacher
training.

*Address: P. Višinskio Str. 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania
E-mail: etmc@cr.su.lt*